

УДК 657.471.11

ВАРТІСТЬ ІНФОРМАЦІЇ В ОБЛІКОВОМУ ВИМІРІ: РЕАЛІЇ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ

ТЕТЯНА БОЧУЛЯ,
канд. екон. наук, доцент
кафедри бухгалтерського
обліку та аудиту Харківського
державного університету
харчування та торгівлі

У статті зроблено спробу розкрити теоретико-методичні та практичні аспекти підрахунку вартості інформації. Висловлено припущення стосовно варіації інформаційного продукту як повноцінного об'єкта бухгалтерського обліку.

Ключові слова: інформація, облік, вартість, витрати, знання, технології.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Інформація у сучасному розумінні є ключовим ресурсом, споживання якого, як очікується, дасть змогу отримати безумовне економічне благо матеріального та нематеріального характеру. Як і будь-який інший ресурс інформація має свою вартість, що переноситься на кінцевий продукт. Вартісна сутність інформації проявляється через її проникнення у ціну кінцевого продукту та формування власної вартості, яка має власний попит, регулюючи ринок технологій, послуг і знань.

Розглядаючи облікову інформацію, виражену через фінансову звітність, доцільно виділити таку ідею, що стихійний споживач абсолютно безкоштовно отримує корисні знання, завдяки яким може якісно та перспективно управляти своєю фінансово-економічною діяльністю в будь-яких обсягах і формах. Мається на увазі, що загальна фінансова звітність є цілком доступною для будь-якого користувача інформації, незалежно від того, чи поніс він витрати, пов'язані з її споживанням.

З іншого боку інформаційного потоку знаходиться виробник інформації, якому кінцевий інформаційний продукт коштував неабияких витрат часу та коштів. Тому адекватно виникає затребуваність в оцінці таких витрат та їх обліку для подальшого регулювання, контролю та оптимізації. Розуміння вартісної суті інформації дасть змогу керівному апарату економічного суб'єкта гармонізувати і збалансувати витрати та доходи, отримані внаслідок провадження інформаційної діяльності. Цінність інформації не піддається сумніву, тим не менш її вагомість для бізнесу стає зрозумілою в момент понесення втрат, що активізує науковий та практичний пошуки для актуалізації вартісної інтерпретації інформації в загальній економічній системі сучасного буття.

Межі наукових інтересів провідної вченої спільноти стосовно інформації, її якості та продуктивності достатньо широкі для того, щоб виробити обґрунтовану політику для управління та координації інформаційної діяльності. Сьогодні закладені нові ідеї розвитку інформаційного поля, виходячи з результатів досліджень учених, їх пропозицій та практичних рекомендацій. Зокрема, питання інформації в усіх аспектах його виявлення – логіці управління, технологій та прикладних рішень, глобалізаційних процесах, філософії сучасності, розглянуто в роботах М. Білухи, О. Брадула, Ф. Бутинця, Н. Виговської, С. Галузіної, О. Гудзинського, З. Гуцайлюка, С. Івахненкова, Г. Кірейцева, О. Кравченко, А. Крутової, Ю. Кузьмінського, О. Лаговської, Д. Максименко, Н. Малюги, Є. Мниха, А. Паніна, Т. Пахомової, Н. Петренко, А. Пилипенко, С. Пилипенко, В. Рудницького, М. Чумаченка, В. Шевчука та інших відомих учених. Доречно розширити наукові та практичні напрацювання вченої еліти та зробити спробу в новому ракурсі, з нової точки зору тлумачити вартість інформації та надати їй відповідне облікове оформлення.

Мета статті полягає в спробі розрахувати вартість інформації, виходячи з її корисного впливу на бізнес, та надати пропозиції стосовно відображення витрат, пов'язаних з формуванням, обслуговуванням, споживанням та реалізацією інформації в обліку.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Прийняття рішення – складний і трудомісткий процес, від результату якого залежить спроможність бізнесу та його можливий розвиток з подальшим підвищенням вартості та зміцненням фінансової стійкості. Критерії прийняття рішення є похідною інформаційного процесу, в рамках якого з масиву

неструктурованих даних шляхом фільтрації, накопичення, обліково-аналітичної обробки, аналізу, регулювання, передачі та контролю отримані корисні відомості, придатні для споживання з метою обґрунтування альтернативного вибору управлінського рішення. Без інформації управління зводилося би до «варіанту без варіантів» або «вибору без вибору», тобто абсолютно утопічна ситуація, повторення якої з часом призведе до логічного кінця життєвого циклу бізнесу.

Інформація – це один з об'єктів сучасного економічного простору, розвиток якого обумовлюється законом подвійного заперечення. Інформація має неабияку схильність до морального застарівання, що пояснюється виробленням нових знань та відомостей про фінансово-економічний світ. Таким чином нове знання витісняє старе та саме опиняється під критикою нової інформації. Виходячи з цього, підраховувати цінність інформації варто, виходячи з тези про її миттєвий знос. Звісно, з одного боку, інформація не втрачає своїх корисних властивостей в часі та є завжди затребуваною з точки зору розуміння стосовно минулих подій, проведення аналізу та підрахунку показників динаміки. З іншого – бізнес налаштований на отримання корисних відомостей нового часу та значення. Управлінці готові витратити кошти на якомога скоріше отримання інформації – своєрідна плата за терміновість.

Законом, під дію якого потрапляє інформація, є **закон резонансу**. Його ідея полягає в такій тезі: «подібне притягує подібне». У загальному сенсі інформаційна система резонує з економічним простором та передбачає віддачу та отримання корисних відомостей для налагодження взаємовигідного зв'язку між економічними суб'єктами та економікою в цілому.

Інформація є своєрідним каталізатором успішності та спроможності компанії проваджувати діяльність з достатнім рівнем фінансової стійкості та прийнятною конкурентною позицією. Презентація інформації стосовно фінансово-економічного стану господарюючого суб'єкта має вирішальний вплив на умовиводи представників зовнішнього економічного оточення, від позиції яких залежить загальна вартість компанії.

Низька якість інформації, її невміле використання значно погіршують можливості ефективного управління виробничою діяльністю. В сучасних умовах це може призвести до значних втрат [1, с. 197]. Втрати від інформації можуть бути як помірними, так і ката-

строфічними, що унеможливить спроможність бізнесу до існування у конкурентному економічному просторі.

Інформаційна діяльність пов'язана з високим рівнем витрат, які доцільно оцінити як інвестиції, що не суперечить економічному змісту цього поняття. Інформація сьогодні дає безцінне знання завтра, яке не втратить своєї актуальності з часом (у загальному сенсі) та сприятиме створенню нового корисного продукту в будь-якій його формі. Інформація має здатність до підвищення віддачі при використанні в майбутньому, оскільки безупинно генерує нові знання, які можуть бути використані для споживання [2].

Інформація як ресурс підприємства залучається до використання з метою усунення невизначеності щодо його фінансово-господарського стану та вироблення рішень з досягнення нового фінансово-економічного статусу в зовнішньому оточенні. Парадоксально, але рольова функція інформаційного продукту схильна до якісних і кількісних змін у часі в усіх негативних проявах. Це накладає додаткове вартісне навантаження на кінцевий продукт інформаційного виробництва.

Використання інформації в будь-якому випадку передбачає отримання економічної вигоди, вираженої через прибуток – економічний показник, який залежить від бізнесу і в той самий час справляє на нього визначальний вплив.

Прибуток не може бути отриманий внаслідок неузгоджених нерегульованих, економічно невиправданих процесів. Будь-який економічний результат (так само як позитивний, так і негативний) ґрунтується на процесах урегульованої взаємодії систем обліку, контролю, аналізу і планування, об'єднаних логікою інформаційного забезпечення бізнесу.

Результативність впровадження інформаційних систем була розглянута П. Страссманом через поняття продуктивності інформації та капіталу знань [3]. Інтерпретуючи ідею стосовно підрахунку «віддачі від менеджменту», цілком реальним є показник **«віддача від інформації»**, для чого варто зіставити вартість, додану споживанням інформації, до вартості інформації.

Інформація у сучасному розумінні обґрунтовано названа капіталом, оскільки, як відомо, основною функцією капіталу є рух, наслідком чого вже будуть прибутки або збитки. З цієї точки зору інформація є найбільш рухливим варіантом капіталу, оскільки продукт її руху споживається різними категоріями користувачів без прив'язки до території або часу.

Залучення *інформаційного капіталу* передбачає отримання результату, вираженого насамперед через економічне благо. Характерно, що інформаційний капітал не здатний виробляти економічний результат самостійно, окремо від загальної системи. Він повинен бути інтегрований з іншими формами капіталу в грошовій, виробничій, інтелектуальній інтерпретації. У цьому аспекті вчені запропонували формулу розрахунку очікуваного блага як наслідку інтеграції форм капіталу [4, с. 139].

$$Q = f(K, L, SI),$$

де: Q – обсяг вироблених благ; K – капітал (у грошовій і продуктивній формах); L – праця (людський капітал); SI – інформаційний капітал.

Серед інших чинників виробництва інформаційний капітал набув визначальне значення для бізнесу. Його нематеріальна природа не є перешкодою для визнання безумовної вигоди, не тільки від його споживання, а й від капіталізації. Подібна думка отримала своє практичне значення в умовах розвитку інформаційної економіки, природа якої істотно змінила уявлення про структуру і склад капіталу, здатного завдяки своїм природним функціям приносити економічну вигоду.

Витрати на формування та обслуговування інформаційного капіталу мають постійний характер і безпосередньо залежать від результатів діяльності компанії. Генерування грошових коштів, отримання прибутку є основою для оптимізації інформаційно-аналітичного забезпечення та збільшує прогнозований інформаційний бюджет. Важливо виробити ефективну стратегію інвестування інформаційно-аналітичного розвитку, оскільки в майбутньому порушення балансу грошових потоків на обслуговування інформаційної системи може призвести до отримання збитку.

Розрахунок продуктивності інформації здійснюють переважно через оцінку всієї інформаційної системи. Ефективність впровадження інформаційної системи визначена як досягнення оптимального співвідношення *витрати/результат*, під яким розуміють зіставлення економічного результату впровадження системи і витрат на її придбання, установку, доопрацювання та експлуатацію [5]. Переважно в аспекті оцінки інформаційної системи йдеться про підрахунок вартості установки та експлуатації техніко-технологічної платформи, що, як передбачається, здатна актуалізувати основні фінансово-господарські процеси через підвищення оперативності та зручності в обробці даних.

Для розрахунку вартості володіння інформацій-

ними технологіями застосовують методичку, засновану на використанні підсумкових показників прямих і непрямих витрат, понесених в результаті впровадження і використання інформаційно-комунікаційних технологій за кілька періодів. Розрахунок може бути проведений і на підставі даних звітного періоду, але це не дасть можливості відстежити динаміку зростання (зниження) окремих статей витрат. Важливо не допустити негативних витрат, тобто таких, які в кінцевому підсумку не впливають на економічну ефективність, виражену в отриманні чистого прибутку в розрахунку на одиницю вкладень.

Помилково очікувати результативність інформації тільки виходячи з оцінки програмно-технічного комплексу. Звісно, що новації часу вимагають відповідного технічного та технологічного забезпечення. Проте воно в жодному разі не гарантує ефективності кінцевого продукту – інформації, пропонованої за результатами роботи всього економічного суб'єкта. Таку гарантію більшою чи меншою мірою дає система бухгалтерського обліку як об'єктивне джерело корисних економічних відомостей.

Облікова система виробляє продукт нематеріального характеру – інформацію, яка втілюється в документах, реєстрах, звітності, а вже потім в управлінських рішеннях. Перевага такої інформації полягає в тому, що значно меншими будуть ризики і втрати від викривленої неправдивої інформації, інформаційних втрат і асиметричності, оскільки облікова інформація має найвищий ступінь якості порівняно з іншими відомостями, що залучаються до оперативного управління, проте не мають гарантованої інформаційної якості.

Обліково-аналітичне забезпечення доцільно розглядати з точки зору запоруки своєчасної підготовки та передачі релевантних відомостей для подальшого управління. Поняття *«обліково-аналітична інформація»* набуло нового значення, розширивши традиційне уявлення про інтеграцію інформаційних ресурсів, які формують на основі бухгалтерського обліку та економічного аналізу [6]. Проходження інформації через систему бухгалтерського обліку, яка є спільним каналом зв'язку, дає змогу мінімізувати викривлення інформації шляхом забезпечення відповідності інформаційної моделі об'єкта бухгалтерського обліку її фактичному стану через модифікацію реконструйованого стану моделі [7].

Обліково-аналітичний інформаційний продукт затребуваний як системою внутрішнього управління, так і зовнішнім економічним оточенням, яке готове вступати у фінансові відносини з господарюючим

суб'єктом тільки за умови їх подальшої економічної окупності.

Отже, облікова система має свого лояльного споживача, інформаційний інтерес якого в часі трансформується в економічну результативність, що має позитивне вираження в динаміці бізнесу.

Інформація є повноцінним об'єктом бухгалтерського обліку [8], що логічно спонукає до оцінки її вартості та відповідного відображення на рахунках бухгалтерського обліку. Звісно, що досягнути вартість інформації майже не представляється можливим – це так само, як підрахувати інтелект. Проблема поглиблюється тим, що оцінка інформації походить з виключно суб'єктивних оцінок, оскільки в основу готового знання покладено інтелектуальну діяльність конкретного індивіда і її вартість буде різною залежно від чинників прямого та опосередкованого впливу.

Вартість інформації має безліч варіацій залежно від її типу, форми, цільової спрямованості, характеристики часу, обсягу та інших якісних та кількісних характеристик, які складають основу поняття інформації. Можна намагатися виробити «ідеальну формулу» розрахунку, проте ця ідея залишиться нездійсненою, оскільки певні відомості не матимуть реального відображення у складі інформації. Тому виходить треба з твердження, що **інформація є продуктом інтелектуально-технічної роботи з відповідним відображенням в обліку.**

Перш ніж переходити до облікового оформлення вартості інформації, необхідно розмежувати процеси інформаційної діяльності: збір масових даних; виробництво придатної для споживання інформації; експорт інформації; архівація (зберігання).

Етап збору масових даних включає вимогу вчасного отримання відомостей стосовно фінансово-господарських аспектів внутрішнього та зовнішнього середовища з тим, щоб з отриманих відомостей шляхом обробки підготувати інформацію, придатну для використання в управлінських процесах. Примітно, що дані не виникають самостійно, а до їх отримання залучаються працівники компанії, інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) та засоби зв'язку. Масив даних можна розглянути з погляду певних виробничих запасів, зважаючи на їх оборотну сутність. Інформація для бухгалтерського обліку має бути доказовою, тому в цьому сенсі є певна матеріальна її природа, виражена або через паперову форму, або через місце на диску у разі електронної передачі інформації. Цілком прийнятно обліковувати такі відомості на субрахунок 209 «Інші матеріали» з відкриттям, за потреби, додаткових субрахунків. Для

відображення роботи особи, зайнятої збиранням інформації, слід використовувати субрахунки 661 «Розрахунки за заробітною платою» та 651 «За розрахунками із загальнообов'язкового державного соціального страхування». Відповідно мають бути відображені витрати, пов'язані з експлуатацією ІКТ у межах виконаної роботи. Це й обслуговування комп'ютерної техніки і засобів зв'язку як об'єктів основних засобів та вартість володіння програмним комплексом як об'єкта нематеріальних активів.

Етап виробництва придатної для споживання інформації включає в себе безпосереднє виробництво кінцевого інформаційного продукту – в нашому випадку йдеться про фінансову звітність. У такому ракурсі робимо спробу звузити рамки інформації до певного об'єкта, який гіпотетично піддається оцінці. Саме на етапі виробництва інформації виникає так званий *інформаційний залишок*, який включає в себе й поняття інформаційного потенціалу, й інформаційного еквіваленту. Показово, що такий інформаційний ресурс так само має вартість і корисність, проте підрахувати їх майже не представляється можливим, а тим більше списати. У такому разі доречно було б звернутися до рахунка 39 «Витрати майбутніх періодів». Проте логічно постає питання стосовно методики підрахунку частки інформаційного ресурсу на витрати періоду та в якому обсягу.

Фінансову звітність як інформаційний продукт підрахувати можна, виходячи з тези про існування її матеріальної та техніко-інтелектуальної частин. Тому у складі матеріальних витрат будуть відображені витрати, пов'язані з підготовкою документів в їх паперовій або електронній формі, витрати у складі експлуатації техніки та програмних продуктів та витрати, пов'язані із заробітною платою працівникам облікової служби.

Етап експорту інформації включає подальшу інформаційну діяльність, налаштовану на доведення підготовленого інформаційного продукту до зацікавленого користувача. Примітно, що доведення інформації може мати фізичний або віртуалізований характер. В першому випадку необхідно попідквалитися про оплату праці підзвітної особи, на яку покладено зобов'язання передати фінансову звітність за адресним запитом, включаючи витрати, пов'язані з транспортуванням інформації. В другому випадку, коли фінансова звітність є доступною широкому загалу, підприємство все рівно витрачає кошти на обслуговування ІКТ. Тому знов таки постає питання щодо відображення у складі адміністративних витрат такої вартості.

ВИСНОВКИ

Цілком зрозуміло, що ідея стосовно розрахунку вартості інформації та відповідного облікового відображення може викликати неабияку дискусію з точки зору реальності існування інформації як об'єкта фактичного обліку. Тим не менш, проблема існує і про вартість інформації починають говорити в тому випадку, коли підраховують збитки від її негативного прояву. Не менше коштує компанії «витік інформації», що негативно впливає на сукупну вартість бізнесу та ставить під сумнів саме існування господарюючого суб'єкта.

Використання знання та інформації як виробничих чинників супроводжується модернізацією процесу формування витрат виробництва [9, с. 135]. Спроба підрахувати ціну інформації у прямому зв'язку з ціною продуктів, виробництво яких ґрунтується на її використанні, все частіше приводить до висновку, що обчислення ціни продукту не гарантує обчислення ціни й вартості інформації [10]. У цьому закладено основну проблему – розуміючи існування вартості, на практиці не можливо її виокремити; витрачаючи значні кошти на придбання, вироблення та продаж інформації, реально такі витрати майже не знаходять відображення в обліку, а отже «зникають» із загального підсумку фінансово-господарської діяльності економічного суб'єкта.

У статті зроблена спроба з вартісної точки зору розглянути інформацію та закласти ідею стосовно її оцінки в реальних показниках з подальшим відображенням на рахунках бухгалтерського обліку. Як очікується, це дасть змогу значно оптимізувати процес створення інформації та якісно оптимізувати собівартість інформаційного продукту. У подальшому планується розширити межі та приділити увагу складанню калькуляції для інформаційного продукту, що дозволить в новому ракурсі налагодити інформаційне виробництво.

ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА

1. **Максименко Д.** Формування облікової управлінської інформації на підприємстві / Д. Максименко // Економічний аналіз. – 2011. – Вип. 9. – Ч. 1. – С. 197–199.
2. **Arrow K.J.** The Economic Implications of Learning by Doing / K.J. Arrow // Review of Economic Studies. XXII (1962). – P. 155–173.
3. **Strassmann Paul A.** Will Big Spendings on Computers Guarantee Profitability [Electronic resource] // Paul A. Strassmann. – Access mode: <http://www.strassmann.com/pubs/datamation0297>.
4. **Дятлов С.А.** Трансформація форм капітала в умовах росту інформатизації економіки / С.А. Дятлов, Т.А. Селищева // Научные труды ДонНТУ. Серия: экономическая. – 2006. – Вып. 103-1. – С. 137–143.
5. **Кузьмінський Ю.** Оцінка ефективності впровадження інформаційних технологій у бухгалтерський облік / Ю. Кузьмінський // Бухгалтерський облік і аудит. – 2011. – № 7. – С. 27–31.
6. **Галузіна С.М.** Аспекти підвищення ролі учетно-аналитической информации в системе управления организацией: [монография] / С.М. Галузіна. – СПб.: Знание, 2006. – 392 с.
7. **Лаговська О.А.** Обліково-аналітичне забезпечення вартісно-орієнтованого управління: теорія та методологія: [монографія] / О.А. Лаговська. – Житомир: ЖДТУ, 2012. – 675 с.
8. **Палий В.Ф.** Теория бухгалтерского учета: современные проблемы / В.Ф. Палий. – М.: Бухгалтерский учет, 2007. – 88 с.
9. **Сіренко Н.М.** Структурна трансформація вартості суспільних благ в постіндустріальній економіці / Н.М. Сіренко // Економіка АПК. – 2010. – № 1. – С. 133–137.
10. **Drucker P.F.** Managing in a Time of Great Change / P.F. Drucker. – Oxford, 1997. – 371 p.

В статье сделана попытка раскрыть теоретико-методические и практические аспекты расчета стоимости информации. Высказано предположение о вариации информационного продукта как полноценного объекта бухгалтерского учета.

Ключевые слова: информация, учет, стоимость, затраты, знания, технологии.

In the article attempts to reveal theoretical and methodical and practical aspects of calculation of the value of information. The assumption is stated regarding variation of information product as a full-fledged object of accounting.

Keywords: information, accounting, value, costs, knowledge, technology.